

บทคัดย่อ

รหัสโครงการ : RDG5750022

ชื่อโครงการ : นโยบายการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวประเภทพุร้อนเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของประเทศไทย

ชื่อนักวิจัย 1. รองศาสตราจารย์ ดร. ราณี อีสัยกุล
 หน่วยงาน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
 2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. รชพร จันทร์สว่าง
 หน่วยงาน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

E-mail Address : ranee.esi@stou.ac.th; esichai@gmail.com

ระยะเวลาโครงการ: 15 กรกฎาคม 2557 ถึง 14 กรกฎาคม 2558

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาบริบทการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศในแหล่งท่องเที่ยวประเภทพุร้อนในประเทศไทย (2) ศึกษาแรงจูงใจ พฤติกรรม ความต้องการของนักท่องเที่ยว และความสามารถของแหล่งท่องเที่ยวประเภทพุร้อนในการรองรับความต้องการของนักท่องเที่ยวประเภทพุร้อนเชิงสุขภาพในประเทศต้นแบบ (3) ศึกษาแรงจูงใจ พฤติกรรม ความต้องการของนักท่องเที่ยว และความสามารถของแหล่งท่องเที่ยวประเภทพุร้อนในการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ และ (4) กำหนดแนวทางเชิงนโยบายการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวพุร้อนเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของประเทศไทย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยแบบผสมเชิงปริมาณและคุณภาพ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารหน่วยงานวางแผนและส่งเสริมการท่องเที่ยวพุร้อนภาครัฐในส่วนกลาง ภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ผู้บริหารสมาคมภาคเอกชน ผู้บริหารหน่วยงานที่รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยวพุร้อนของภาครัฐและเอกชน และนักวิชาการด้านพุร้อน โดยทำการสุ่มแบบเจาะจงเพื่อสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวนทั้งสิ้น 23 คน ในประเทศไทย และผู้ให้ข้อมูลหลักในประเทศได้หวันจำนวน 16 คน รวมทั้งสิ้น 39 คน และทำการเก็บแบบสอบถามนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติจำนวน 336 ฉบับ การวิเคราะห์ข้อมูลปริมาณใช้สถิติเชิงพรรณนาและสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ ค่าร้อยละ ความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis) และการวิเคราะห์ความสำคัญและผลการดำเนินงาน (Importance-Performance Analysis) สำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT Analysis)

ผลการวิจัยพบว่า (1) ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีแหล่งพุร้อนคุณภาพอยู่ตามธรรมชาติ จำนวน 129 แห่ง ใน 27 จังหวัด กระจายอยู่ทั่วไปตั้งแต่ทางภาคเหนือ ภาคตะวันตก ภาคกลาง และภาคใต้ โดยมีจุดเด่นและจุดขายที่แตกต่างกันไป แหล่งพุร้อนส่วนใหญ่อยู่ในแหล่งธรรมชาติแต่หลายแห่งจะอยู่ในเมืองหรือเขตชุมชนที่มีจุดเด่นพิเศษ แต่ปัจจุบันแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติยังได้รับการพัฒนาและการใช้ประโยชน์ไม่เต็มศักยภาพ ตามภูมิปัญญาท้องถิ่นในแหล่งพุร้อนต่างๆ ที่ค้นพบ แหล่งพุร้อนส่วนใหญ่อยู่ในความดูแลของหน่วยงานภาครัฐ เช่น อุทยานแห่งชาติ และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งมีการเก็บค่าเข้าชม/ใช้บริการในราคาถูก เพราะผู้มาเยือนส่วนใหญ่เป็นคนในพื้นที่และนักท่องเที่ยวชาวไทย กิจกรรมบริการนักท่องเที่ยว ได้แก่ แช่เท้า แช่ตัว ตักอาบ อ่างอาบแช่ส่วนตัวในห้อง แช่/ต้มไข่ อ่างอาบแช่กลางแจ้ง ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวประเภทพุร้อนของประเทศไทยยังมีปัญหาและข้อจำกัดอยู่หลายประการ ได้แก่ ปัญหาด้านศักยภาพของแหล่งพุร้อน ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการต่างๆ ของพุร้อน ด้านการตลาดท่องเที่ยวพุร้อน และด้านการบริหารจัดการพุร้อน

(2) แหล่งพุร้อนในประเทศไทยได้หันส่วนใหญ่เป็นของภาคเอกชนซึ่งจัดสร้างเป็นโรงแรมและรีสอร์ทพุร้อน หรือได้รับสัมปทานมาจากหน่วยงานภาครัฐ สำหรับแหล่งพุร้อนสาธารณะมีจำนวนน้อย ประเทศไทยได้หันได้มีการจัดทำกฎหมายเกี่ยวกับพุร้อนของได้หัน ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2003 โดยให้การรับรองมาตรฐานคุณภาพน้ำและสถานประกอบการ/โรงแรมพุร้อน เริ่มมีผลบังคับใช้อย่างเป็นทางการตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม 2005 เป็นการกำหนดมาตรฐานคุณภาพแหล่งพุร้อนที่สถานประกอบการต้องปฏิบัติตามคุณภาพแหล่งพุร้อนและขอรับการรับรองจึงจะสามารถเปิดให้บริการได้ ประเทศไทยได้หันมีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวด้วยการสอนเรื่องวิธีการอาบ/แช่น้ำพุร้อน และมีการออกกฎระเบียบในการแช่น้ำพุร้อนที่ถูกต้องโดยสถานประกอบการทุกแห่งต้องติดประกาศไว้ให้นักท่องเที่ยวได้ทราบ

นักท่องเที่ยวของประเทศไทยได้หันส่วนใหญ่ ร้อยละ 80 มีวัตถุประสงค์ในการท่องเที่ยวในแหล่งพุร้อนเพื่อพักผ่อนและผ่อนคลายความตึงเครียด และร้อยละ 20 มีความต้องการบำบัดรักษาร่างกาย เช่น ผิวหนัง กระดูก การรักษาโรคอัมพฤกษ์ เป็นต้น นักท่องเที่ยวร้อยละ 50 จะเดินทางมากับบริษัทนำเที่ยว และที่เหลือจะเดินทางมาเองในลักษณะเป็นครอบครัวส่วนใหญ่ เพื่อมาพักผ่อน ในการเดินทางท่องเที่ยวจะมาพักแรมในโรงแรมหรือรีสอร์ทพุร้อน 1 คืนหรือ 2 วัน โดยใช้จ่ายประมาณวันละ 3,500 – 4,800 บาท ซึ่งเป็นราคาที่พักรวมอาหารเช้าในโรงแรมระดับ 3 ดาว หากต้องการรับประทานอาหารเย็น โรงแรมจะคิดค่าใช้จ่ายหัวละ 350 บาท หากเป็นอาหารแบบบุฟเฟ่ต์ และ 1,500 บาทต่อหัว หากเป็นอาหารแบบโต๊ะจีนที่มีโต๊ะละ 10 คน

นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวและบริการในโรงแรมหรือรีสอร์ทพุร้อน ร้อยละ 35 เป็นชาวได้หัน ร้อยละ 50 เป็นชาวจีนแผ่นดินใหญ่ ร้อยละ 10 เป็นนักท่องเที่ยวจากฮ่องกง ที่เหลือร้อยละ 5 เป็นนักท่องเที่ยวที่มาจากประเทศญี่ปุ่น เกาหลี สิงคโปร์ มาเลเซีย และอื่นๆ

(3) ผลการวิเคราะห์พฤติกรรมนักท่องเที่ยวพบว่า ร้อยละ 81.53 ของผู้ตอบแบบสอบถามระบุว่าการเดินทางครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อท่องเที่ยวในแหล่งพุร้อน ซึ่งส่วนใหญ่ร้อยละ 39.30 เดินทางมาท่องเที่ยวแหล่งพุร้อนเป็นครั้งแรก และร้อยละ 33 เคยมาเคยมาแล้ว 4 ครั้งหรือมากกว่า ร้อยละ 44.05 ของผู้ตอบ

แบบสอบถามส่วนใหญ่เดินทางท่องเที่ยวครั้งนี้ จำนวน 1-3 วัน โดยนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ใช้เวลาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวพุร้อน จำนวน 1 วัน (ร้อยละ 61.31) สำหรับการวางแผนจัดการการท่องเที่ยว พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่วางแผนและเที่ยวเอง (ร้อยละ 73.81) ร้อยละ 25.60 เดินทางมากับครอบครัว รองลงมา คือ เพื่อน (ร้อยละ 23.21) โดยมีเหตุผลในการเดินทางที่แตกต่างกันออกไป ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เดินทางมาเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียด ชมธรรมชาติที่สวยงาม ทำให้สุขภาพดีขึ้น ทำกิจกรรมร่วมกับครอบครัว บำบัดโรค รับประทานอาหารท้องถิ่น และอื่นๆ ได้แก่ กินไข่วอกน้ำพุร้อน พักระยะยาว และถ่ายรายการโทรทัศน์

สำหรับลักษณะที่พักที่ต้องการระหว่างเดินทางไปแหล่งพุร้อน ผู้ตอบแบบสอบถามต้องการโรงแรมแบบประหยัดมากที่สุด (ร้อยละ 22.92) รองลงมาคือ รีสอร์ท (ร้อยละ 21.73) และบ้านญาติ/ บ้านเพื่อน (ร้อยละ 15.18) ขณะที่แหล่งข้อมูลหลักที่กระตุ้นให้ผู้ตอบแบบสอบถามเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวพุร้อนคือเพื่อนและครอบครัว และผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ต้องการเดินทางกลับมาอีกครั้ง (ร้อยละ 89.31) โดยส่วนใหญ่เลือกที่จะเดินทางกลับมาแหล่งพุร้อนอีกครั้งในปีหน้า (ร้อยละ 39.00)

สำหรับแรงจูงใจในการท่องเที่ยว พบว่า ภาพรวมแรงจูงใจในการท่องเที่ยวพุร้อนของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติสามารถสร้างแรงจูงใจได้ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.59) โดยผู้ตอบแบบสอบถามระบุว่า สิ่งที่เป็นแรงจูงใจอย่างมากต่อการท่องเที่ยวแหล่งพุร้อน คือ เพื่อพักผ่อนและผ่อนคลาย (ค่าเฉลี่ย 3.87) เพื่อให้รู้สึกดีต่อร่างกายและจิตใจ (ค่าเฉลี่ย 3.72) เพื่อใช้เวลากับสมาชิกในครอบครัว (ค่าเฉลี่ย 3.70) เพื่อเรียนรู้และหาประสบการณ์ใหม่ๆ (ค่าเฉลี่ย 3.68) และเพื่อปรับปรุงสุขภาพโดยรวม (ค่าเฉลี่ย 3.65)

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) สามารถอธิบายถึงองค์ประกอบของแรงจูงใจการท่องเที่ยว ได้ทั้งหมด 2 องค์ประกอบ ได้แก่ แรงจูงใจด้านการดูแลสุขภาพ และแรงจูงใจด้านการพักผ่อนและเรียนรู้สิ่งใหม่ ซึ่งทำให้สามารถแบ่งกลุ่มตลาดนักท่องเที่ยวตามแรงจูงใจในการท่องเที่ยวได้ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มนักท่องเที่ยวเพื่อการดูแลสุขภาพ และกลุ่มนักท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อนและเรียนรู้สิ่งใหม่

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) สามารถอธิบายถึงองค์ประกอบของความสำคัญของความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อแหล่งท่องเที่ยวพุร้อนในภาพรวมได้ทั้งหมด 4 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านความสะอาดและความปลอดภัย ด้านการตอบสนองด้านบริการของพนักงาน ที่พัก และแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยง ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและการเดินทางเข้าออก และด้านบริการน้ำพุร้อน และสามารถอธิบายถึงองค์ประกอบของความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อแหล่งท่องเที่ยวพุร้อนในภาพรวมได้ทั้งหมด 4 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและการเดินทางเข้าออก ด้านการตอบสนองด้านบริการของพนักงาน ที่พัก และแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยง ด้านบริการน้ำพุร้อน และด้านความสะอาดและความปลอดภัย

(4) ข้อค้นพบจากการวิจัยนำไปสู่ข้อเสนอแนะสำหรับภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคชุมชน ได้แก่ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย และข้อเสนอแนะเชิงพื้นที่เพื่อจัดทำโครงการนำร่องการพัฒนาแหล่งน้ำพุร้อนที่มีศักยภาพระดับสูง

คำหลัก: แหล่งท่องเที่ยวประเภทพุร้อน นักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ แรงจูงใจ พฤติกรรม ความต้องการของนักท่องเที่ยวพุร้อน

